

прогнозувати. Із точки зору засновників теорії «суспільства ризику», соціологічна концептуалізація ризиків ґрунтується на об'єктивних змінах макросоціального рівня. Згідно У.Беку, перехід до ери ризиків – це процес переходу до ери ризику як об'єктивної необхідності. Як наслідок, «відбувається інституціоналізація соціотенного ризику у повсякденному житті, значного поширення набула девіація поведінки щодо ризик-рефлексії реальних та потенційних еколого-техногенних небезпек» [9, с.38]. Особливості розвитку модерного суспільства штовхає людину «суспільства ризику» на вандалізм та створення різного роду аварійних ситуацій.

Теорія «суспільства ризику» У.Бека ґрунтується на визнанні нового нормативного ідеалу суспільства – безпеці. Завдяки цьому, нова суспільна стратегія набуває захисного характеру, що проявляється через уникнення більш гіршого. Система цінностей «нерівноправного суспільства» заміщується системою цінностей «небезпечного суспільства», а орієнтація на задоволення нових потреб – орієнтацією на їхнє самообмеження [10, с.49]. Солідарність суспільства ризику – це солідарність «жертв ризиків», що утворюється за рахунок не об'єктивних чинників, а суб'єктивних відчуттів занепокоєння чи страху. Оцінка та визначення рівня довіри до існуючих соціальних інститутів й організації стає важливішим за реальні результати їх діяльності. Таким чином, «суспільство ризику – це суспільство невизначеності, в якому віра в науку і прогрес розхищується, життєві стереотипи руйнуються, що вимагає їх постійного перевизначення, а, отже, проблеми рефлексії і рефлексивності виступають на перший план» [8, с.32].

На думку багатьох сучасних дослідників, Н.Луман, перш за все, пов'язує ризик з такими соціологічними категоріями як «вибір», «рішення», «комунікація» [11, с.7]. Він пропонує схему розрізнення «ризик-небезпека», згідно якою ризик тлумачиться як об'єктивний і пізнавальний факт, який може змінюватися незалежно від соціальних процесів і культурного середовища. Згідно його концепції, у сучасному суспільстві немає поведінки, вільної від ризику, що не можливо уникнути ризику, приймаючи будь-яке рішення. При цьому, суспільне пізнання тільки поглиблює усвідомлення ризику. Чим більш глибоким є вимірювання ризиків, тим більше воно впливає на впевненість суспільства про неможливість уникнення ризиків. Для Н.Лумана характерно розуміння ризику в якості маркера невизначеності: «Ризик – це і до певної міри все, що може погано скінчитися. В якості протилежного йому поняття ми думаємо про «безпечний», однак негайно ж додаємо, що безпека в строгому, вільному від ризику сенсі, взагалі не існує. Значить, і поняття ризику в розхожому розумінні є універсальним поняттям, яке не виключає

нічого, але лише маркує само себе в контексті своєї власної форми» [12, с.242-243].

Спільною рисою теорії «калькюлятивної раціональності» і культурно-символічної концепції ризиків є ототожнення ризику та небезпеки. Концепції ризику як небезпеки та погрози нівелюють можливість його тлумачення як атрибуту виключно людської діяльності. Дослідницькі зусилля на визначення ризику виключно як соціокультурного факту втратили концептуальну широту поглядів завдяки втраті бінарної опозиції об'єктивного та суб'єктивного. Визнання природної небезпеки в якості об'єктивного фактора та ризиків в якості суб'єктивного фактора людської діяльності, надають набагато більше можливостей для соціологічної концептуалізації ризиків ніж запущена різноманітність соціокультурних підходів. Носієм ризиків є виключно людська діяльність, яка може бути спрямована на додання як зовнішніх загроз, так й рефлексивної невизначеності майбутнього.

Поняття соціального ризику, як визначеної законодавчо ймовірності настання матеріальної незабезпеченості в результаті втрати заробітку або трудового доходу з об'єктивних, соціально значимих причин, а також необхідності додаткових витрат, повністю випадає як із методології «калькюлятивної раціональності» так і культурно-символічної концепції ризиків. Крім того, ситуація соціального ризику для міжнародних трудових мігрантів, більшість яких працевлаштована нестегально, не може виникнути внаслідок втрати здатності до праці, нечасного випадку, народження дитини, старості або відсутності попиту на працю (безробіття). Проте, у контексті соціальних ризиків практично відсутній ризик відривання від власної спільноти чи культури, ризик «духовних втрат». Саме з такими ризиками пов'язано поняття маргіналізації, соціального виключення та відчуження міжнародних трудових мігрантів.

Маргінальність трудових мігрантів розглядається найчастіше як явище негативне, що характеризує їх периферійний стан, хоча її деструктивний тип не є визначальним для усього феномена загалом, а є лише однією з форм його вияву у світі, поряд з конструктивним. Тому важливо не просто фіксувати факт наявності маргіналізації серед трудових мігрантів, а враховувати загрози окремих напрямків міграції та ризики поведінки конкретних соціальних груп мігрантів.

Негальний характер міжнародної трудової міграції українців ускладнює вимірювання її масштабів. Як зазначає У.Садова, сучасна офіційна статистика фіксує досить скромні масштаби міграційних переміщень населення. Проте, за експертними оцінками міграційна ситуація досить складна. Розходження неофіційних даних про масштаби транснаціональної міграції громадян України сягають більше п'ятикратних меж